

5. Лесков Н. С. Собрание сочинений в 11 томах / под общ. ред. В. Г. Базанова и др. Москва : Худ. лит., 1958. Т. 7. С. 433.

6. Старыгина Н. Н. Святочный рассказ как жанр. *Проблемы исторической поэтики*. Петрозаводск : Изд-во ПГУ, 1992. Вып. 2: Художественные и научные категории. С. 113–127.

7. Уминова Н. В. Изучение произведений святочной прозы с учетом их жанровой специфики на уроках литературы в 5-11 классах : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: 13.00.02. Москва, 2009. 21 с.

Научный руководитель: к. ф. н., ст. преп. Иванова Н.П.

Котляренко О.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ФІЛОСОФІЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У РОМАНІ М. БУЛГАКОВА «МАЙСТЕР І МАРГАРИТА»

Відомий у всьому світі роман М. Булгакова «Майстер і Маргарита» охоплює широке коло тем, проблем і кілька нашарувань змісту. Це роман складний за своєю жанровою природою: водночас філософський, містичний, сатиричний, фантастичний, ліричний, психологічний. Американський літературознавець М. Крепс, визначаючи унікальність твору, зазначив, що «роман М. Булгакова в высшей степени новаторский, а потому и нелегко дающийся в руки, фантастика наталкивается на сугубый реализм, миф на скрупулезную историческую достоверность, теософия на демонизм, романтика на клоунаду» [2, 81]

У романі М. Булгаков майстерно поєднує реальність і міф, сатиру й романтику, сарказм, іронію та трагедію, побут, страждання і вічність. За структурою – це «роман у романі», де події розгортаються у трьох часових і просторових планах: «московська дияволіада» 30-х років ХХ століття, Єршалаїм початку нашої ери та космічна вічність.

В основу роману М. Булгакова «Майстер та Маргарита» покладено філософські теорії Григорія Сковороди. Філософською основою вчення українського мислителя є концепція «двох натур», суть якої в тому, що все існуюче у світі має дві сторони (натури): зовнішню – видиму та внутрішню – невидиму. Причому видима натура мінлива, перехідна, а невидима – існує вічно (це духовний початок, або Бог). Він є незмінною першопричиною всього існуючого та самого себе. Бог є істина, природа у природі, живе в живому, людина в людині – закон, голос сущого. Із вченням про «дві натури» тісно пов'язане вчення про «три світи». Вся оточуюча дійсність – це три взаємопов'язані світи: «макрокосм» (великий світ або світ природи) «мікрокосм» (людина) та «світ символів» (Біблія). Біблія є засобом пізнання духовного початку, внутрішньої натури «макро- та мікрокосму», інакше кажучи, Бога. Вчення Сковороди про «три світи», як і вчення про «дві натури», є підґрунтям для розробки вчення про людину. В людині, як і в усьому існуючому, є видиме та невидиме, тлінне та вічне. Істинною людиною в людині є невидима натура – «внутрішня людина», яка протиставлена зовнішньому світу, вона загублена в ньому. «Знайти» себе вона може лише залишившись на самоті, втікаючи від спокус та занурюючись у себе. Звернення людини до Самої себе й пізнання себе – це осягнення Бога. Пізнаючи себе, людина перевтілюється. Отож, ідея «внутрішньої людини» спрямована на те, щоб довести, що щастя окремої людини досягається шляхом морального удосконалення [3].

Художній простір роману складається з трьох світів – стародавній єршалаїмський, вічний потойбічний та сучасний московський. Якщо Григорій Сковорода говорить про гармонію земного, космічного і біблійного світів, то М. Булгаков показує розрив між цими світами: люди живуть на Землі і не думають про Бога і Всесвіт. Світ сучасного для письменника суспільства утратив свою духовну сутність – це світ формалізму, бездушної бюрократії, користі, жадоби, байдужості, боягузтва, жорстокості.

Яскравим прикладом зображення «зовнішньої» та «внутрішньої» сутності людини у романі М. Булгакова «Майстер і Маргарита» є образ Понтія Пілата. Понтій Пілат – п'ятий прокуратор Іудеї, реальна історична особистість, дуже жорстокий, його називають «лютим

чудовиськом», а він цим ще й вихваляється, бо вважає, що світом керує закон сили. Понтій Пілат, який зробив вибір всупереч своїй совісті, приречений на муки, страждання, переживання своєї провини, на вічний конфлікт між прагненням справедливості і рішенням, прийнятим всупереч цьому прагненню. Він намагається пом'якшити свою провину, але вбивство Іуди не дає йому бажаного звільнення, адже вбивством спокутувати свою провину за інше вбивство неможливо. «Прокуратор все силився понять, в чем причина его душевных мучений. И быстро он понял это, но постарался обмануть себя. Ему ясно было, что сегодня днем он что-то безвозвратно упустил, и теперь он упущенное хочет исправить какими-то мелкими и ничтожными, а главное, запоздавшими действиями. Обман же самого себя заключается в том, то прокуратор стремился внушить себе, что действия эти ... не менее важны, чем утренний приговор. Но это очень плохо удавалось прокуратору» [1, 636].

Увесь світ для Григорія Сковороди – це існування протилежностей: життя – смерть, світло – тінь, безглуздя – мудрість, плач – сміх, безчестя – слава, лютість – милість, початок – кінець тощо. Усе в світі рухається між протилежностями у колі, початком якого є відпадання від Бога, а кінцем – повернення до нього. М. Булгаков у своєму романі теж звертає увагу читачів на цю істину існування світу: чоловік – жінка, добро – зло, свобода – неволя, віра – атеїзм, гріх – праведність, рай – ад тощо.

Роман М. Булгакова «Майстер і Маргарита» та філософські погляди Григорія Сковороди завжди будуть сучасними, тому що питання, які вони порушують у своїх творах належать до вічних – головні питання християнсько-світоглядних категорій (любов, віра, гідність, щастя, добро, мистецтво), питання, ким є людина і які основні грані людської діяльності, питання пошуку сенсу життя та гармонії людини й світу.

Список використаної літератури

1. Булгаков М. А. Избр. Произв.: В 2 т. Т. 2 / Сост. и коммент. Л. М. Яновской. К. : Дніпро, 1989. 750 с.
2. Крепс М. Булгаков и Б. Пастернак как романисты: анализ романов «Мастер и Маргарита» и «Доктор Живаго». Энн Эрбор: Ардис, 1984. С.81
3. Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сковороди. Харків : Прапор, 2004. 272 с.

Науковий керівник: ст. викл. Костюк Т.П.

Куріло К.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

БЕСТСЕЛЕР ЯК ФЕНОМЕН МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Бестселери – твори, якими захоплюються читачі із різних куточків світу, про які пишуть відомі видання та які не втрачають своєї популярності. Бестселер (з англійської *bestseller* – той, що добре продається) – один із феноменів масової літератури. Вперше поняття «бестселер» було зафіксовано у США 1889 року в газеті «The Kansas Time & Star». У 1895 році Гаррі Тьюрстон Пек став друкувати – спочатку щомісяця, а згодом щотижня – у журналі «Букмен» списки книг, які добре продавалися в американських містах. Пізніше публікація списків бестселерів розповсюдилася в Європі.

У сучасному літературознавстві немає одностайності щодо тлумачення поняття «бестселер». Визначення бестселера формувалося впродовж тривалого часу, зазнавало різноманітних перетворень. Е. Даймонд, професор журналістики Нью-Йоркського університету, представляв бестселер як книгу, яка міститься у списку найбільш продаваних або найчастіше цитованих назв, що базується на даних видавничої індустрії, цифрах книжкової торгівлі та статистиці циркуляції у бібліотеках. Ці списки утворюють різноманітні рейтинги, які зазвичай розподілені на категорії (бестселери серед романів, нехудожніх видань, кулінарних книг тощо). У межах кожної категорії можна упорядкувати свій рейтинг бестселерів [1].